
HEGYVIDÉKI IGEHIRDETÉSEK

PANIS SINE TAEDIO

János evangéliuma 6,41-51

2017. SZEPTEMBER 3.

IGEHIRDETŐ: SZABÓ ISTVÁN

Lekció: 126. zsolttár

Imádkozzunk. Köszönjük mennyei Atyánk, hogy a mai napon is meghívtál bennünket arra, hogy a gyülekezet közösségében csatlakozzunk a Téged dicsőítő teremtmények sokaságához, naphoz és holdhoz, csillagokhoz, az egész világegyetemhez, melyről bölcsen gondot viselsz, megtartod és megőrzöd. Magasztalunk, hogy reánk, gyermekeidre különösképpen is gondot viselsz. Magasztalunk, hogy elküldötted Krisztusodat, Őt érettünk odaadtad, büntörlő áldozatával feloldoztál bennünket vétkeink terhétől és úgy tekintesz reánk, mint kedves gyermekeidre. Magasztalunk, hogy Krisztusunk feltámadása által megnyitottad számunkra az új életet, a feltámadást és az örökkévalóságot. Magasztalunk, hogy Őérette csodálatosan vezetsz bennünket, s nemcsak testi, hanem lelki szükségünkről is gondoskodsz, nemcsak itt a mulandóban készítesz számunkra ajándékokat, hanem már most ízelletted velünk az eljövendő világ erőit. Kérünk, erősíts buzgó hálaadásunkban azzal is, hogy segítesz minket szent elkötelezettségünket valóra váltani, szent életet élni, szereteted törvényét betölteni, mindenkor úgy járni, mindent úgy cselekedni, hogy Neved dicsőségét szolgáljuk vele. Megvalljuk most is töredelemmel, gyenge az akaratunk, szívünk máshova hajol, az új ember felöltözésében gyakran bizonyulunk restnek, megvalljuk, hogy sokszor eluralkodik rajtunk régi énünk, és könnyen adjuk magunkat bűnre, vétkekre, haragra. Krisztusért, megmentőnkért, szabadítónkért, üdvösségünk kezéséért kérünk, oldozz fel bennünket bűneink alól, tisztogass meg bennünket teljesen és újjáteremtő Igéd hatalmával újítsd, építsd, növelj bennünk azt az újat, amit Te magad kezdtél el, hogy valóban teljessé lehessünk az örömben, áldásaidban, dicsőségedben. Küldd el Szentlelkedet, ajándékozz meg bennünket Igéd hatalmával, szenteld meg istentiszteletünket. Amen

Textus: Zúgolódtak azért a zsidók ellene, hogy azt mondta: **Én vagyok az a kenyér, amely a mennyből szállott alá. És ezt mondták: Nem ez-é Jézus, a József fia, akinek ismerjük atyját és anyját? mi módon mondja hát ez, hogy: A mennyből szállottam alá? Felelt azért Jézus és mondta nekik: Ne zúgolódjatok egymás között! Senki sem jöhet én hozzám, hanemha az Atya vonja azt, aki elküldött engem; én pedig feltámasztom azt az utolsó napon. Meg van írva a prófétáknál: és mindnyájan Istentől tanítottak lesznek. Valaki azért az Atyától hallott, és tanult, én hozzám jön. Nem hogy az Atyát valaki látta, csak az, aki Istentől van, az látta az Atyát. Bizony, bizony mondom néktek: Aki én bennem hisz, örök élete van annak. Én vagyok az életnek kenyere. A ti atyáitok a mannát ették a pusztában, és meghaltak. Ez az a kenyér, a mely a mennyből szállott alá, hogy kiki egyék belőle és meg ne haljon. Én vagyok amaz élő kenyér, amely a mennyből szállott alá; ha valaki eszik e kenyérből, él örökké. És az a kenyér pedig, amelyet én adok, az én testem, amelyet én adok a világ életéért. (János evangéliuma 6,41 – 51.)**

Szeretett gyülekezet, kedves testvérek! Augustinus egyházatya, János evangéliumának 6. részét magyarázva, így kiált fel, hadd idézzem latinul is, mert úgy is szépen hangzik: panis sine teadio – megunthatatlan kenyér! Erről a kenyérről szeretnék ma szólni, arról a kenyérről, amelyet Jézus tár elénk, önnön magát, arról a kenyérről, amelyet az Atya ad nekünk, hogy ha abból eszünk, örök életünk legyen. De még néhány bevezető megjegyzésre is szükség van.

Az első az, hogy a közép-európai hagyományban mindenképpen, és így, Magyarországon is, augusztus végére, szeptember elejére esik az új kenyérért való hálaadás. A különböző hagyományok, korok, ezt az időpontot ide-oda tologatták. Van, ahol szigorúan tartják, hogy rögtön aratás után ünnepelnek, van, ahol megvárják, amíg a frissen csépelte gabonából lisztet lehet őrölni és ki lehet sütni az első kenyeret. A városi gyülekezetekben azonban – tegyük hozzá – megkopott ez a régi hagyomány, de nem azért, mert a városi ember nem szeret ünnepelni (éppen ellenkezőleg, nagyon is szeret ünnepelni, alig várja, hogy akár itt a II. kerületben alkalma és módja legyen egy kis sört inni, jó kis muzsikát hallgatni, aztán bort inni és ahhoz is muzsikát hallgatni!) Szeret a városi ember is ünnepelni, de maga a kenyér számunkra, akik városban élünk, nem jelzi azt a közvetlen kapcsolatot, amiről a 126. zsoltár olyan szépen beszél: aki sírva vetette vetőmagját, örömmel és ujjongva jó elő kéréjét magasra emelve! Mi meghallgatjuk a mezőgazdasági minisztérium nyári közleményét, hogy ebben az esztendőben is nagy bőséggel termett gabona Magyarországon, olyannyira, hogy még eladni is tudunk belőle, és nyugtázzuk a jó hírt. Akik értenek hozzá, még azt is megfigyelik, hogy mekkora az ide gabonának a tápértéke, és mennyit tudnak eltenni vetőmagnak. De többségünk úgy van vele, hogy meghallgatjuk a fő hírt, aztán elmegyünk a boltba és veszünk kenyeret.

Nem akarom ezzel a megjegyzéssel a városi embert ostromozni, hiszen valóban nem élünk benne abban a közvetlenségben, ahogyan a gabonát, a búzát, a kenyérré valót megtermelik. De talán ebben a fáradtságfeledésben, vagy verítékfeletésben benne van az is, amit így lehetne nevezni: a megoldatlan kenyér-kérdés. És ezt azt hiszem, a városi ember, legalábbis is világméretekben, ezt már nagyon jól ismeri. Valamikor a középkorban, a történészek szerint, azért szerveződtek a mai városok elődei, mert a városfalak mögött el lehetett bújni, a városban lehetett munkát találni, a városban könnyebben hozzá lehetett jutni a civilizáció áldásaihoz, és ezek közé tartozott a kenyér-kérdés megszervezése is. Ha a városba eljutott, gabona, azt szervezettebb módon osztották el. A városi ember nem volt annyira kiszolgáltatva az esetlegességeknek. Nekem vannak kétségeim a történészek megállapításai kapcsán. De az biztos, hogy ma a legnagyobb nyomornegyedek városokban vannak. Az éhezés, a kenyér-nélküliség, az élethez szükséges javak hiánya leginkább a városokban mutatkozik meg. Nem kell sokat nyomozni, az internet pillanatok alatt elénk tárja az afrikai, ázsiai, latin-amerikai, sőt itt-ott az európai nagyvárosok nyomornegyedeit, ezeket magyarul dzsumbujnak nevezzük, Latin-Amerikában favelának hívják, én nyilván, ahány ország, annyi név. Ha valakit érdekel, hogy milyen hamar össze tud omlani az ipari civilizációk által létesített nagyvárosi világ, az megnézheti az Egyesült Államok középső részén az úgynevezett rozsdá-övezeteket. Amikor ösztöndíjas voltam Amerikában és elmenetem Detroitba, még hatalmas fényújságokon hirdették városszerte, hogy abban az esztendőben a Ford-művek éppen legyártotta a 9.623, 624., 625., 626. autót, pörgött számláló sorban. És ez azt is hirdette, hogy virágozik a város. Ma Detroit, Amerika egykori ipari büszkesége, a rozsdáövezetbe tartozik. Nem kell hát ahhoz sok, hogy a kenyérkérdésbe foglalt feszültség megmutassa az embervilág igazságtalanságát. Kenyeret mondok, nem fekete-kávéről, nem is a nicaraguai banánról beszélek, nem az Argentínából hozott finom marhahúsról beszélek, hanem a kenyérről beszélek, a mindennapra valóról beszélek, arról amit itt-ott még a szülők betesznek a gyerek táskájába tízórai gyanánt, hogy ne éhezzen a gyerek az iskolában. A kenyeret nem tudjuk méltányosan, igazságosan elosztani.

Pedig az emberiség története tele van csodálatos eszmékkel, nagyszerű igyekezetekkel, és olykor – ez is megtörtént, ismerjük – egészen durva, kemény, szinte hadigazdaságszerű megoldásokkal. És mégis, az ember történelme mindegyre azt mutatja, hogy valahogy nem megy a kenyér-kérdés megoldása. A két világháború között, amikor kirobbant a nagy gazdasági világválság, nem jutott el a gabona az éhezőkhez, inkább hajókra tették és beleöntötték a tengerbe. Mert az volt az érdek, hogy – csúnyán mondom – el legyen adva, mert az volt az érdek, hogy meglegyen a közvetlen haszon, hogy a befektetés megtérüljön, – és ez az érdek erősebb volt, mint az a tudat, hogy vannak emberek, akik éheznek. Vagyis, röviden azt lehet mondani, hogy nem az ember eszményeivel van a baj, és ma már mondhatjuk

azt, hogy nem is a logisztika hiányával van a baj, nem a rendelkezésre álló megoldások hiányával van a baj, hanem az ember van csődben.

Azt olvassuk szerül-szerte a biblia lapjain (a Zsoltárookban, a Bölcsesség könyvében, a Jövendölésekben, meg a Hegyi beszédben is), hogy Isten gondviseléséből bőségesen kitelik a kenyér. Egészen döbbenetes ebben a fényben olvasni Jézus szavait: ne aggodalmaskodjatok, hogy mit esztek, hogy mibe öltöztök, minden napnak megvan a maga baja, majd gondoskodik magáról a holnap! Hogy mondhatott ilyet Jézus? Hiszen akkor is, és azóta is, mindenki tudta és tudja, hogy borzalmas igazságtalanságokkal van tele a világ. De talán éppen ezért mondja ezt Jézus, hogy szembesítsen a minket körülvevő világ bőségével, és az ember csődjével, – mert szinte egészen biztos, hogy az ember az oka annak, hogy szűkül az embertársa, aki nem mondhatja, hogy: sírva vettem gabonámat és ujjongva emelem kévémet! Hanem csak azt mondhatja: sírva vettem gabonámat, és látom sírva, hogy nem emelhetem föl kévémet.

Ezeket a körülményeket mind figyelembe kell venni János evangéliuma 6. részét olvasva. Az ötezer ember megvendégelésével kezdődik, a csoda után egy különös törés következik be. Mondhatni, hogy Jézus karrierjében ez az első nagy törés. Az evangélista jelzi, hogy az első csodái nyomán feszültségek támadnak már. De azt is érzékelteti, hogy ezek inkább a megöröknyödésből fakadtak: ki ez, ilyet nem láttunk még? Most következik be az első törés. Azt olvassuk itt, hogy kenyerszaporítás hatása alatt az emberek királlyá akarták tenni Jézust, de ő kivonta magát ebből. Ebből a törésből aztán vita indul, és feltárul az, amit Kálvin mond ennek a résznek a magyarázatához: bár az embereket mélyen megérintette Jézus csodatevő hatalma, de Krisztusban mégsem Krisztust keresték. Krisztusban a kenyeret keresték, Krisztusban a potenciális királyt keresték, Krisztusban azt a valakit keresték, aki megoldja a kenyérgérdést. (Végre, nem egy eszme, nem egy politikai rend, nem valami struktúra, végre egy ember!) És itt van egy törés: Jézus nem áll kötélnek, hanem egészen másról kezd el beszélni. Vagy nem másról?

Kenyérről beszél és mégsem kenyérről beszél. Életről beszél és mégsem arról az életről beszél, amit mi gondolunk életnek. Az élet kenyérről beszél. Voltaképpen Ő maga indítja ezt a vitakozást. Amikor utoléri a Genezareti-tó körül hömpölygő emberek, faggatni kezdik: Mester, hova tűntél, aztán hogy kerültél ide? Ekkor maga Jézus provokatív szóval vitát nyit, és azt mondja nekik: tudom, hogy miért jöttök, miért kerestek engem, azért, mert ettetek abból a kenyérből és jóllaktatok. Munkálkodjatok azért, ne olyan kenyérért, ami elvész, hanem olyan kenyérért, ami megmarad az örök életre, amit az ember Fia ad nektek! Itt még egyszer jelzem Kálvin szavának a mélységét: megérintette őket, ami itt történt, sőt, a Jézus szava is, mert azt nem mondták, hogy ha, Jézus már megint elkezdte ezeket a transzcendens beszédeket, szokott ilyeneket mondani, hanem visszakérdeznek: mit cselekedjünk azért, hogy ez a kenyér a miénk legyen?! Mit te-

het az ember azért, hogy megnyíljon számára az örökélet, hadd mondjam ilyen egyszerűen: az élet, mert azt nevezzük valójában életnek, ami örökévaló, és nem múlik el. És ahogy ez a törés bekövetkezik, ahogy a Jézus szavai nyomán nem belátás, hanem dühös ellenválaszok sorozata támad, nekünk nem azt meg kell megérteniük, hogy miért nem lesz Jézusból kenyérszaporító király, hanem azt, hogy voltaképpen nem is a kenyérről van itt szó, hanem az életről.

Régi mondás, nagy igazság: a kenyér élet. De mégis csak féligazság. És mint minden féligazság, bizonyos helyzetekben igen veszélyessé lehet. Maga Jézus mondja: nemcsak kenyérral él az ember, hanem Istennek minden ígéjével. Mikor mondja ezt? Amikor az ördög arra kísérti, hogy változtassa a köveket kenyérré. A kenyér élet - nemcsak kenyérral él az ember. Mégis, térjünk vissza az elejére: miért nem tudjuk megoldani a kenyérgkérdést? Mert nem tudjuk megoldani. Miért nem tudjuk a világ dolgait úgy elrendezni, hogy ne arról értesüljünk nap mint nap, hogy ezrével, tízezzrével halnak éhen az emberek? Nincs kenyér? Dehogy nincsen. Kimegyünk a Böszörményi-útra, fölnyitjuk az első kuka-fedelet, lám, van kenyér, még a szemébe is jut belőle. Ne mondjuk, hogy nincs kenyér. Miért nem tudjuk megoldani, miért nem akarjuk megoldani, hogy jusson mindenkinek? Mi a baj az emberrel?

Pál apostol azt mondja a Római levélben, hogy Isten mindeneket engedelmesség alá rekesztett, hogy mindeneken megkönyörülhessen (Rm 11,36). Az életünk korlátos, véges, folyton keressük a múlhatatlant, az örökkévalót. Most itt, ez a törés, hogy ugyanis Jézus nem a múlandóban akarja a múlandó embert múlandó kenyérral táplálni, azzal tárul fel, hogy arra irányít minket, ami örök életet munkál. Igen, de mit cselekedjünk? Igen, megérint a Jézus szava, fölindulunk rajta, és mennénk tovább. És döbbenetes, amit Jézus felel, mert csak ennyit mond, hogy: higgyetek. Ennyi? Ezt nem hagyhatjuk annyiban, még mi sem! A reformáció 500. évében unostalanig hallottuk, szerintem, aki sose tanult latinul, az is tudja, mit jelent a *sola fide*. Egyedüli hit által. Ebből indult a reformáció, ez újította meg az egyházat, még a római katolikus egyházat is (most már azért bevallják a katolikus történészek). És mégis! Ennyi? Csak ennyi az egész: higgyetek? Nyilván értik a Jézussal vitatkozók, hogy itt nem egyszerű fideista szavakat mondott az Úr, hogy csak higgyetek, csak bízzatok, reménykedjete, csak hinni-bízni kell az embernek! Felrajzolunk valamit a horizontra és nagyon reménykedünk benne? Láttam ilyet itt, metsző példát mondok: sétálok a Böszörményi úton, jön kifelé valaki a lottózóból, csókolgatja a szelvényét és beteszi a zsebébe, hátha nyer, ha kihúzzák a számait! Erről beszélne Jézus? Higgyetek! – mondja. És ebben a pillanatban értjük azt az ellenvetést, amit odavágnak Neki: mutass jelet! Milyen jelet mutatsz nekünk?

Ahogy megszeli az ember a kenyeret és átadja, az az egész kenyér, amit ad, de mégis kenyér. Így metszem most ki ezt a részt. Jézus ad jelet. Önmagát. Önmagára mutat - én vagyok az élet kenyere. És ezzel nyilvánvalóvá teszi, hogy azért nem akar kenyérszaporító király lenni, és azért tőri meg a számára felkínált csodálatos karriert, azért nem kér ebből az életpálya modellből, azért nem tör – emberileg szólunk – a csúcsra, mert Ő maga a kenyér. Nem kell neki kenyeret szaporítania, nem azért jött, hogy beálljon valami transzcendens pékségbe, amely össze van kötve a mi földi életünkkel, csak oda gurulunk az autónkkal, mint a McDonaldsnál, bemondjuk, hogy mit kérünk, megyünk még öt métert és ott a kezünkbe nyomják. De jó lenne! Mi így képzeljük a világot. Este elmondjuk az imát, reggel pedig már ott van az asztalon, amiért imádkoztunk. De jó lenne. De Jézus nem akarja ezt, és nem akar király se lenni, nem akar főnök lenni, nem tűzi ki célul, hogy szedjük össze a világ legcsodálatosabb eszményeit, csináljunk egy világerkölcst, kényszerítsük bele a világot, a rakoncátlanokat fegyelmezzük meg, akiknek sok van, attól vegyük el, és adjuk oda annak, akinek nincs, aztán majd mindenki boldog. Ő a kenyér. És azzal a készséggel öltött testet és jött közénk, hogy megossza velünk életét.

Egészen kemény, amit a jelet követelőknek mond: higgyetek. Ugy-e, milyen nehéz hinni? Tudom, sokszor éppen ellenkezőleg, azt gondoljuk, hogy ez a Luther, ez a Kálvin, ez az Aquinói Tamás, ez az Augustinus, ez a Pál apostol, micsoda potya dologról beszéltek! Hinni? Hát az nem egy nagy dolog. Csak gondoljunk bele Pál apostol fokozásába: egyedül hit által -, és megrendülünk. Úgy-e, milyen nehéz hinni! És főleg, ha csak hinni kell, és semmi más nem számít! Mutass jelet, mondják Jézusnak. Mi az a jel? – kanyarog a vita. Ezért idézi föl Jézus a pusztai vándorlásnak azt a mozzanatát, mindent belefoglalva. A ti atyáitok, mondja, Mózes idején a pusztában mannárt ettek. A manna ajándék volt. Egykor az egyiptomi szabadulás után, útban az ígéret földjére, azzal vádolta a nép Mózeset, vagyis nem Mózeset, hanem szabadító Urat, hogy azért hozta ki őket Egyiptomból, hogy éhes haljanak! Jobb lett volna rabszolgaként a húsfoszterek mellett meghalni. Isten megkönyörült és adott mannárt. (2Mózes 16) De azt is tudjuk, hogy még két dolog történt a manna-csoda kapcsán, és Jézus a másodikra helyezi inkább a hangsúlyt. Egyrészt az volt parancsba adva, hogy amíg Isten így táplálja őket napról-napra az angyalok kenyérével (ahogy a 78. zsoltár mondja), csak annyit gyűjtögethettek, amennyi egy napra elég. A másik, amire Jézus utal, ennél sokkal nehezebb. Beleuntak a mannába, az angyalok kenyere hitvány eledelnek tekintették (4Mózes 21,5). Ezért mondja Augustinus egyházatya ezekkel a szép szavakkal: panis sine teadio, megunthatatlan kenyér, amibe nem csömörlik bele az ember, de nem is tesz félre, mert Istentől kapja nap mint nap, és nem un Istenben hinni, ahogy zsoltár is mondja: az volt a bűn, hogy nem hittek Istenben és nem bíztak segédelmében (Zsoltár 78,22). Megunthatatlan kenyér az, amit Isten

ad, mert az az élet, mert úgy adja Isten, hogy nap mint nap zarándok-táborunk közepette áll, velünk van.

Mintha Jézus azt mondaná itt, hogy én vagyok az élet kenyere, és aki életet akar, az azért akarja az életet, mert az életet nem lehet megenni, mert az életben ott van Isten végére mehetetlen, bőséges gazdagsága és minden áldása. Én vagyok az élet kenyere, amelyet adok a világ életéért - mondja Krisztus. Isten Krisztust adja - önmagát adja. Új kenyér napján a református gyülekezetekben Úr asztalát is szoktak teríteni. Hálaadásból, emlékeztetőül, és hirdetve az Úr Jézus Krisztus életszerző halálát Ez az én testem, amely tiérettetek megtöretik, mondja a mester, miután vette a kenyeret és hálákat adva megtölte és a tanítványoknak adta. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. A kenyér, a mindennapra való is, a kenyér, az úrvacsorai titokzatos kenyér is, a Kenyér, a testté lett Ige is mindig az Örökkévaló felé hív bennünket. Hívta a régieket, hívta az ötezret, hívta a tanítványokat, és hív bennünket is az Örökkévaló felé. Hogy Krisztusban Krisztust keressük, az életben az életet keressük, az ajándékban az ajándékozót, az áldásban az áldást adót. Micsoda jelet mutatsz nekünk? Jézus így válaszol: én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannáat ettek a pusztában és meghaltak; ez az a kenyér - mutat önmagára -, amely a mennyből szállt alá, hogy ki-ki egyék belőle, és meg ne haljon. Én vagyok amaz élő kenyér, amely a mennyből szállott alá, ha valaki eszik abból a kenyérből, él örökké. Ámen

Imádkozunk! Magasztalunk, Atyánk, hogy kérésünk, melyet naponként és sok órán is elmondunk, hogy add meg mindennapi kenyerünket, nem üres és hiábavaló kérés. Magasztalunk, hogy megadtad ma is, és bizakodhatunk abban, hogy megadod az elkövetkezőkben is. Áldunk, hogy megáldottad a megvetők és aratók munkáját, áldunk, hogy bőségedben hordozol bennünket. Orcapirulással tesszük ezt, mert tudunk a világ sok szenvedő, nyomorult kenyér- és életnélküli emberéről, a szűkölködőkről, a megannyi igazságtalanságról. Így, alázattal magasztalunk bőségünkért és kérünk, tégy bennünket hálás szívű, bőkezű adakozókká, szükségben levők gondjain enyhítőkké.

Magasztalunk, Atyánk, hogy elküldötted az élet kenyerét, Jézus Krisztust, megadtad nekünk Óáltala és Őbenne az új élet csodáját, hogy hitben Hozzád kapcsolódjunk, Tőled kérjük és kapjuk az áldásokat, kérjük és kapjuk az életet, kérjük és kapjuk a megtisztító és megigazító kegyelmet, hogy Tőled kérjük az erőket és a Te erőddel járunk itt a mulandók között. Köszönjük Krisztust, a megunthatatlan kenyeret, az örök élet kenyerét, köszönjük megtöretett testét, kiontatott véré, köszönjük, hogy feltámasztottad Őt a halottak közül, és így győzelmet vettél bűnön, halálon, poklon, és kész vagy mindannyiunkat megajándékozni Őérette és Őbenne az igazi, soha el nem múló étellel. Kérjük, ízleltesd ezt velünk, kérünk, pecsételd ezt be szívünkbe az úrvacsora közösségében és segíts úgy élnünk itt e mulandóban, hogy azzal Örökkévaló dicsőségedet szolgáljuk.

Vigasztald, Urunk, gyászoló testvéreinket az örökélet beszédével és erejével, tudván, hogy a gabona mának el kell halnia, hogy új élet sarjadhaszon belőle, hogy a mi romlandó testünk elvettetik, hogy romlatlanságban támasztassék fel. Könyörgünk, Urunk, a betegekért, leginkább azokért, akik nehezen vagy egyáltalán nem tudnak önmagukról gondoskodni. Állíts melléjük segítőkét, társakat, általuk is enyhíts terheiken, fájdalmaikon, szükségeiken. Könyörgünk, Urunk, ezért a virágért, a tékozló emberért, a mást üresen hagyókért! Adj józan belátást a hatalmasoknak, uraknak, királyoknak, politikusoknak, gazdagoknak, sokkal bírónak, hogy legyenek könyörületes szívűek, hogy nyissák meg életüket mások előtt, hogy ne szűkölködő zaja verje fel a világot, hanem hálaadó dicséret töltse be, mely a Te neved dicsőségét zengi.

Urunk, légy velünk most az úrasztali úrvacsorai közösségben, és add, hogy Igéd megteremje bennünk mindazt a jót, amire szent törvényed hív és készlet bennünket. Ámen